

TÜRKİYE EKONOMİSİ

SOSYO-EKONOMİK VERİLER

2023

ADRESE DAYALI NÜFUS KAYIT SİSTEMİ (ADNKS)

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2022 yılı sonuçlarına göre;

- Bir önceki bir önceki yıl olan 2021'ye göre nüfus artarak **85 milyon 279 bin 533 kişiye** ulaştı.
- Erkek nüfus 42 milyon 704 bin 112 kişi olurken, kadın nüfus 42 milyon 575 bin 441 kişi oldu. Toplam nüfusun **% 50,1'ini** erkekler, **% 49,9'unu** ise kadınlar oluşturdu.
- Yıllık nüfus artış hızı 2022 yılında **binde 7,1** oldu. (Son 10 yıl dikkate alındığında nüfusun en az arttığı yıl, 2020'dir (binde 5,5).
- Nüfusuna göre nüfus artış hızının en yüksek olduğu il, binde 26,1 ile **Muğla** ve en düşük olduğu il, binde -37,8 ile **Gümüşhane** olmuştur.
- İl ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2022 yılında **% 93,4** oldu.
- Nüfusu en fazla olan il, 15 milyon 907 bin 951 kişi ile **"İstanbul"**.
- Nüfusu en az olan il, 84 bin 241 kişi ile **"Bayburt"**.
- Kilometrekareye düşen kişi sayısı yıllar itibariyle artarken 2022 yılında **nüfus yoğunluğu, 111 kişiye** yükseldi.
- Nüfus yoğunluğu en yüksek olan il, kilometrekareye düşen 3 bin 62 kişi ile **"İstanbul"** oldu.
- Nüfus yoğunluğu en az olan il ise bir önceki yılda olduğu gibi kilometrekareye düşen 11 kişi ile **"Tunceli"** oldu.
- **Çocuk nüfus oranı (0-14 YaştaKiler/Toplam Nüfus)"** 2022 yılında **% 22'e** kadar gerilemiştir.
- **Yaşlı nüfus oranı (65 ve yukarı YaştaKiler/Toplam Nüfus)"** 2022 yılında **% 9,9'a** kadar yükselmiştir.
- **Toplam yaş bağımlılık oranı,** 2022 yılında **% 46,8'e** düşmüştür. bir ülkede çalışan (15- 64 yaş arası) her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu çalışmayan (0-14 yaş ile 65+ yaş) kişi sayısını ifade etmektedir.

- 2013-2015 yılları arası dönemde doğuşta beklenen yaşam süresi 78 yıl iken 2019-2021 yılları arası dönemde **77,7 yıl'dır**.
- Doğuşta beklenen yaşam süresi dadınlarda (80,5 yıl), erkeklere (75 yıl) göre daha yüksektir. Doğuşta beklenen yaşam süresi, AB üyesi 28 ülkeninin ortalamasından daha düşüktür.

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla **toplam doğurganlık hızı** (bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı), **1,62** çocuk olarak gerçekleşti.

Doğurganlık hızının en düşük gerçekleştiği il **Kütahya** ve en yüksek düzeyde gerçekleştiği il **Şanlıurfa** olmuştur.

Yeni doğan bebekten en yaşlıya kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşını gösteren **“ortanca yaş”**, 2022 yılında **33,5** olmuştur.

Ortanca yaşın illere göre dağılımına bakıldığında **Sinop 42,4** ile en yüksek ortanca yaş değerine sahip ve **Şanlıurfa 20,8** ortanca yaş değeriyle en düşük ortanca yaşa sahip ildir.

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla ortalama hanehalkı büyüklüğü, **3,17** olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılı itibarıyla ortalama hanehalkı büyüklüğünün en yüksek olduğu il, **4,91** ile **“Şırnak”** ve en düşük olduğu il, **2,54** ile **“Tunceli”** ve **“Çanakkale”** olmuştur.

2022 yılı itibarıyla 0-17 yaş grubunu içeren **çocuk nüfus oranı % 26,5** olarak gerçekleşti.

- En yüksek çocuk nüfus oranına sahip olan il, **% 44,9 ile Şanlıurfa** oldu.
- En düşük çocuk nüfus oranına sahip olan il **% 16,9 ile Tunceli** oldu.

2022 yılı itibarıyla 15-24 yaş grubundaki **genç nüfus oranı % 15,2** olarak gerçekleşti.

- Genç nüfus oranının en yüksek olduğu il, **% 22,0 ile Hakkari** oldu.
- Genç nüfus oranının en düşük olduğu il, **% 12,3 ile Muğla** oldu.

MİLLİ GELİR

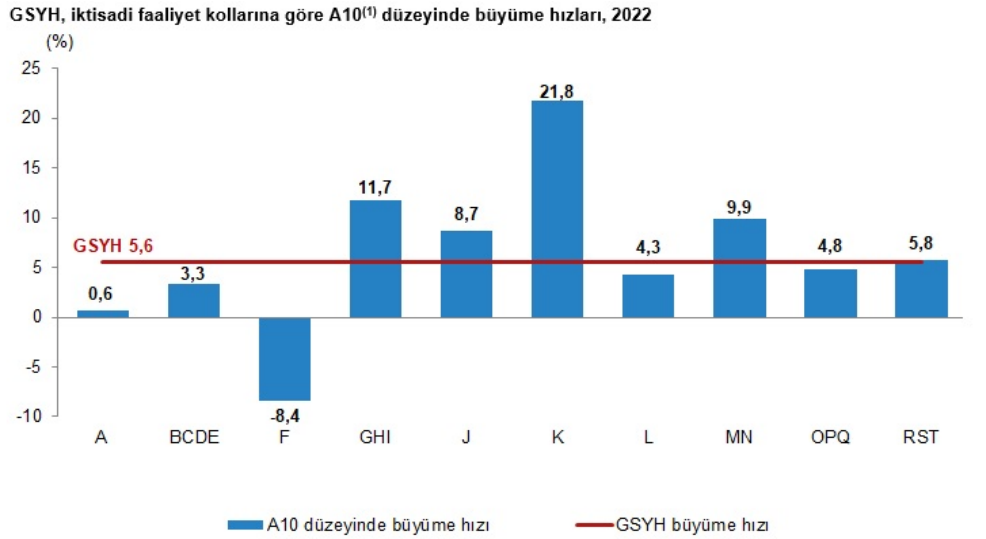
TÜİK verilerine göre Türkiye’de üretim yöntemine göre 2022 yılı itibarıyla zincirlenmiş hacim endeksi olarak (2009=100) GSYİH büyüme hızı, **% 5,6** olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılı itibarıyla GSYİH’nin tutarı **905,501 milyar USD** olmuştur.

Üretim yöntemine göre cari fiyatlarla GSYİH, 2022 yılında bir önceki yıla göre % 42,8 artarak **15 trilyon 6 milyar 574 milyon TL** oldu.

2022 yılı itibarıyla USD cinsinden hesaplanmış kişi başı milli gelir, **10.659 USD** olmuştur. TL cinsinden cari fiyatlarla hesaplanmış kişi başına GSYİH, **176.589 TL** olarak gerçekleşmiştir.

Gayrisafi yurt içi hasıla içinde iktisadi faaliyet kollarına göre A10 düzeyindeki büyüme hızlarına bakıldığında toplam katma değeri en fazla artan faaliyet alanı 2022 yılında **% 21,8 ile “finans ve sigorta faaliyetleri”** oldu.

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla zincirlenmiş hacim endeksi olarak iktisadi faaliyet kollarına göre hesaplanan A10 düzeyindeki büyüme hızlarına bakıldığında bir önceki yıla kıyasla küçülen GSYİH üretim değeri, **% -8,4 ile “İnşaat”** olmuştur.

2022 yılı sonu itibarıyla sektörlerin milli gelir içindeki payına bakıldığında;

Tarım, ormancılık ve balıkçılık	Sanayi	Hizmetler	İnşaat
6,0	26,4	52,4	4,9

GSYİH içindeki payı dikkate alındığında küçükten büyüğe doğru sıralanış, **“Tarım-İnşaat-Sanayi-Hizmetler”** şeklindedir.

Türkiye’de gelir yöntemiyle cari fiyatlar cinsinden gayrisafi katma değer içerisindeki payına bakıldığında son yıllarda en yüksek paya sahip alt kalem, "**net işletme artığı/karma geliri**" olmuştur. Buna göre;

- Net işletme artığı/karma gelirin cari fiyatlarla gayrisafi katma değer içindeki payı, 2022 yılında **% 54,5** olmuştur.
- İşgücü ödemelerinin cari fiyatlarla gayrisafi katma değer içindeki payı, 2022 yılında **% 26,5** olmuştur.
- 2022 yılı itibarıyla yerleşik hanehalkı tüketim harcamalarının GSYİH içindeki payı, **% 57,5** oldu.

İl bazında GSYİH, il düzeyinde yaratılan katma değere vergilerin eklenmesi ve sübvansiyonların çıkarılmasıyla bulunan değerdir.

TÜİK verilerine göre il düzeyinde 2021 yılında cari fiyatlarla GSYİH hesaplamalarına göre sıralamada;

- 2 trilyon 202 milyar 156 milyon TL ile **İstanbul**, en yüksek GSYİH'ye ulaştı ve toplam GSYİH'den % 30,4 pay aldı.
- İstanbul'u, 667 milyar 142 milyon TL ve % 9,2 pay ile **Ankara** izledi.
- Ankara'yı 462 milyar 152 milyon TL ve % 6,4 pay ile **İzmir** izledi.

Türkiye’de il düzeyinde 2021 yılında cari fiyatlarla GSYİH hesaplamalarına bakıldığında son sıralarda;

- 3 milyar 861 milyon TL ile **Bayburt**
- 4 milyar 968 milyon TL ile **Ardahan**,
- 6 milyar 99 milyon TL ile **Tunceli**,
- 6 milyar 939 milyon TL ile **Gümüşhane**,
yer almıştır.

TÜİK verilerine göre 2021 yılında GSYİH’nin zincirlenmiş hacim endeksiyle bir önceki yıla göre % 11,4’lük milli gelir büyüme artışına en fazla katkı veren il, **% 3,96 ile İstanbul** oldu.

İl bazında kişi başına GSYİH, cari fiyatlarla il düzeyinde gayrisafi yurt içi hâsılanın yıl ortası il nüfus tahminine bölünmesi ile bulunan değerdir. Türkiye’de, TL cinsinden cari fiyatlarla hesaplanmış kişi başına GSYİH, 2021 yılında **86.144 TL** olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla il düzeyinde hesaplanmış kişi başına GSYİH’de;

- 153 bin 479 TL ile **Kocaeli** ilk sırada yer aldı.
- Kocaeli’ni, 140 bin 698 TL ile **İstanbul** izledi.
- İstanbul’u 132 bin 803 TL ile **Tekirdağ** izledi.

İl düzeyinde kişi başına GSYİH hesaplamalarında,

- 26 bin 837 TL ile **Ağrı**,
- 27 bin 48 TL ile **Şanlıurfa**
- 27 bin 790 TL ile **Van** son üç sırada yer aldı.

KAMU MALİYESİ

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla HMB Merkezi Yönetim Bütçe Denge Tablosu verilerine göre kamu kesimi gelirlerini oluşturan kalemlerin Genel Bütçe Vergi Gelirleri payları dikkate alındığında sıralama şu şekildedir;

Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler - Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri

Yıllar	2022
Gelirler	2.802.355
Genel Bütçe Gelirleri	2.740.573
Vergi Gelirleri	2.353.286
- Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	863.906
- Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	26.553
- Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	678.638
- Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	658.042

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla genel bütçe gelirleri içinde yer alan Vergi Gelirleri içinde en yüksek paya sahip gelir kalemi, % 3,9 ile **“İthalde Alınan KDV”** olmuştur.

Yıllar	2022
Gelirler	18,7
Genel Bütçe Gelirleri	18,3
Vergi Gelirleri	15,7
Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	5,8
Gelir Vergisi	2,4
Kurumlar Vergisi	3,4
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	0,2
Veraset ve İntikal Vergisi	0,0
Motorlu Taşıtlar Vergisi	0,2
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	4,5
Dahilde Alınan KDV	1,2
Özel Tüketim Vergisi	2,8
Banka ve Sig. Muameleleri V.	0,4
Şans Oyunları Vergisi	0,1
Özel İletişim Vergisi	0,1
Dijital Hizmet Vergisi	0,0
Konaklama Vergisi	0,0
Dahilde Alınan Diğer Mal ve Hizmet Vergileri	0,0
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan V.	4,4
İthalde Alınan KDV	3,9
Gümrük Vergileri ve Diğer Dış Ticaret Gelirleri	0,5

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla HMB verilerine göre Merkezi Yönetim bütçe gelirlerinin cari fiyatlarla Gayrisafi Yurt İçi Hasıla tutarına oranı, **% 18,7** olarak gerçekleşmiştir.

	(Milyon TL)	(GSYİH’ye Oranı)
Cari Fiyatlarla Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (2022)	15.006.574	% 100,0
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	2.802.355	% 18,7
-Genel Bütçe Gelirleri	2.740.573	% 18,3
Vergi Gelirleri	2.353.286	% 15,7
-Diğer Genel Bütçe Gelirleri	387.287	% 2,6

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla HMB verilerine göre vergi yükü (vergi gelirleri/GSYİH) oranı **% 15,7** olarak gerçekleşmiştir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı merkezi yönetim bütçe harcama verilerine göre faiz dışı harcama kalemlerine göre tutar incelendiğinde 2022 yılında en yüksek harcama payları dağılımı sıralaması, **“Cari Transferler - Personel - Sermaye Giderleri - Mal ve Hizmet Alımları”** şeklinde olmuştur.

Yıllar	2022
Harcamalar	2.941.420
Faiz Hariç Harcamalar	2.630.517
Personel	615.278
Sosyal Güvenlik Kurum. Devlet Primi	96.842
Mal ve Hizmet Alımları	257.076
Cari Transferler	1.126.152
Sermaye Giderleri	276.403
Sermaye Transferleri	48.822
Borç Verme	209.944

Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla faiz dışı dengenin GSYİH’ye oranı **% 1,1** olarak gerçekleşmiştir.

$$\text{Faiz dışı denge} = \text{Bütçe Gelirleri} - \text{Faiz Dışı Harcamalar}$$

Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre 2022 yılı itibarıyla Merkezi Yönetim bütçesi dengesinin GSYİH’ye oranı **% -0,9** olarak gerçekleşmiştir. (Merkezi Yönetim bütçe gelirleri ile Merkezi Yönetim bütçe giderleri arasındaki fark)

Hazine ve Maliye Bakanlığı borç istatistikleri verilerine göre Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla;

- Merkezi Yönetim dış borç stokunun GSYİH’ye oranı **% 14,2;**
- Merkezi Yönetim iç borç stokunun GSYİH’ye oranı **% 12,7** olarak gerçekleşmiştir.

	(Milyon TL)	(GSYİH’ye Oranı)
Gayrisafi Milli Gelir (Cari fiyatlarla Milyar TL-2022)	15.006.574	% 100,0
Merkezi Yönetim İç Borç Stoku (Milyar TL)	1.905,3	% 12,7
Merkezi Yönetim Dış Borç Stoku (Milyar TL)	2.128,9	% 14,2
Merkezi Yönetim Toplam (İç+Dış) Borç Stoku (Milyar TL)	4.034,2	% 26,9

- 2022 yılı itibarıyla Türkiye’de Kamu Brüt Toplam Borç Stokunun GSYİH’ye oranı **% 30,3** ve Kamu Net Toplam Borç Stokunun GSYİH’ye oranı **% 16,8** olarak gerçekleşmiştir.

- AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYİH oranı, 2022 yılı itibarıyla **% 31,7** düzeyinde gerçekleşmiştir.

AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYİH oranı, pek çok AB üyesi ülkenin aksine ülkemizde Maastricht Kriteri olan % 60 limitinin oldukça altında (Maastricht Kriterlerine göre üye ülkelerin kamu borç stoklarının, gayri safi yurtiçi hasıllarına oranının % 60’ını geçmemesi gerekmektedir.

- Hazine ve Maliye Bakanlığı dış borç istatistikleri verilerine göre Türkiye’de 2022 yılı (4. Çeyrek) itibarıyla brüt dış borç stoku, **458,7 milyar Dolar** olup brüt dış borç stokunun yapısına bakıldığında tutar olarak en yüksek dış borcun, **“özel sektöre”** ait olduğu görülmüştür.

- Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla (Ocak-Aralık döneminde) iç borç çevirme oranı, **% 90,1** ve 2022 yılı itibarıyla (Ocak-Aralık döneminde) iç borç çevirme oranı, **% 132,5** olarak gerçekleşmiştir.

İç borç çevirme oranı, Hazine’nin bir dönemde yaptığı iç borçlanma toplamının aynı dönemde yaptığı iç borç (anapara + faiz) ödemeleri toplamına bölümüdür. Buna göre iç borç çevirme oranının 100’ün altında olması Hazine’nin piyasaya ödediği borçtan daha az borçlandığını ve 100’ün üstünde olması ise Hazine’nin piyasaya ödediği borçtan daha fazla borçlandığını göstermektedir.

İSTİHDAM

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla 15+ yaş içinde;

- İşsizlik oranı (işsiz nüfusun işgücü içindeki oranı) **% 10,4**
- Genç nüfusta (15-24 yaş nüfus içinde) işsizlik oranı **% 19,4**
- Erkeklerde işsizlik oranı **% 8,9** ve kadınlarda işsizlik oranı **% 13,4** olarak gerçekleşmiştir.

Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri - [15+ yaş]

Yıllar		İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)
2022	Ocak - January ⁽¹⁾	52.6	46.7	11.2
	Şubat - February ⁽¹⁾	52.3	46.6	10.8
	Mart - March ⁽¹⁾	52.5	46.7	11.1
	Nisan - April ⁽¹⁾	53.0	47.3	10.8
	Mayıs - May ⁽¹⁾	53.6	47.8	10.8
	Haziran - June ⁽¹⁾	53.1	47.6	10.4
	Temmuz - July ⁽¹⁾	52.4	47.1	10.2
	Ağustos - August ⁽¹⁾	53.1	47.9	9.8
	Eylül - September ⁽¹⁾	53.1	47.7	10.1
	Ekim - October ⁽¹⁾	53.2	47.8	10.2
	Kasım - November ⁽¹⁾	53.9	48.4	10.1
	Aralık - December ⁽¹⁾	53.7	48.2	10.3
2023	Ocak - January ⁽¹⁾	53.9	48.6	9.7
	Şubat - February ⁽¹⁾	53.5	48.1	10.1
	Mart - March ⁽¹⁾	53.1	47.8	10.0
	Nisan - April ⁽¹⁾	53.9	48.5	10.0
	Mayıs - May ⁽¹⁾	53.6	48.6	9.5
	Haziran - June ⁽¹⁾	53.1	48.0	9.5
	Temmuz - July ⁽¹⁾	53.5	48.5	9.3
	Ağustos - August ⁽¹⁾	53.4	48.5	9.2
	Eylül - September	53.2	48.3	9.1

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla;

- İstihdam edilenlerin % 15,8’i **tarım**, % 21,7’si **sanayi**, % 56,5’i **hizmetler** ve % 6,0’sı **inşaat** sektöründe yer aldı.
- Ekonomik faaliyete göre istihdam edilenlerde en yüksek paya sahip alt sektör, sanayi sektörü istihdamı içinde yer alan, **“imalat”** olmuştur.
- Hizmetler sektörü içinde istihdamda en yüksek paya sahip alt sektör, **“toptan ve perakende ticaret”** olmuştur.

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla istihdamın işteki durumuna göre yapısına bakıldığında istihdam edilenler arasında;

- En yüksek paya sahip grup ,% 70,5 ile **“ücretli/maaşlı ve yevmiyeli”** olmuştur.

İşgücüne dahil olmayanlar, işsiz veya istihdamda bulunmayan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustur. (iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişiler)

Türkiye ekonomisinde geçmişten günümüze işgücüne dahil olmayan nüfus içinde en büyük payı oluşturan kesim, **“ev işleriyle meşgul olanlar”** olmuştur.

Türkiye’de 2019 yılı itibarıyla 15+ yaş nüfus içinde çalışma hayatı süresi (yıl), **28,9** olarak gerçekleşmiştir.

- Türkiye’de işgücüne katılma oranı 2022 yılında **% 53,1** olarak gerçekleşmiştir.

İşgücüne katılma oranı, işgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus (15 ve daha yukarı yaştaki nüfus) içindeki oranıdır.

- İş gücüne katılım oranı, 2022 yılı itibarıyla **% 35,1** düzeyine ve erkeklerde ise **% 71,4** düzeyine yükselmiştir.

2022 yılı itibarıyla;

- İşsizlik oranının en yüksek olduğu il bazlı düzey % 19,2 ile **“Van, Muş, Bitlis, Hakkari”**
- İşsizlik oranının en düşük olduğu il bazlı düzey ise % 6,2 ile **“Kastamonu, Çankırı, Sinop”**

2022 yılı itibarıyla;

- İşgücüne katılma oranının en düşük olduğu il bazlı düzey % 41,5 ile **“Mardin, Batman, Şırnak, Siirt”**
- İşgücüne katılma oranının en yüksek olduğu il bazlı düzey ise % 58,7 ile **“Tekirdağ-Edirne-Kırklareli”**
- Bölgesel bazda işgücüne katılma oranının en düşük olduğu bölge düzeyi, **“Güneydoğu Anadolu Bölgesi”** ve en yüksek olduğu bölge düzeyi **“İstanbul Bölgesi”** olmuştur.

2022 yılı itibarıyla;

- İstihdam oranı en yüksek bölge % 54,1 ile **“Tekirdağ, Edirne, Kırklareli”**
- İstihdam oranı en düşük bölge % 33,8 ile **“Mardin-Batman-Şırnak-Siirt”**

2022 yılı itibarıyla verilerine göre Türkiye’de eğitim düzeylerine göre 15+ yaş işsizliğin dağılımı incelendiğinde en yüksek işsizlik oranı, **“lise mezunları”**nda olmuştur.

Eğitim durumuna göre nüfusun işgücü durumu (15+, %), 2022

	Okur-yazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek öğretim
İşsizlik oranı	6,2	9,2	12,7	11,3	11,3
İstihdam oranı	15,7	42,3	48,4	59,1	68,6
İşgücüne katılım oranı	16,8	46,6	55,5	66,7	77,3

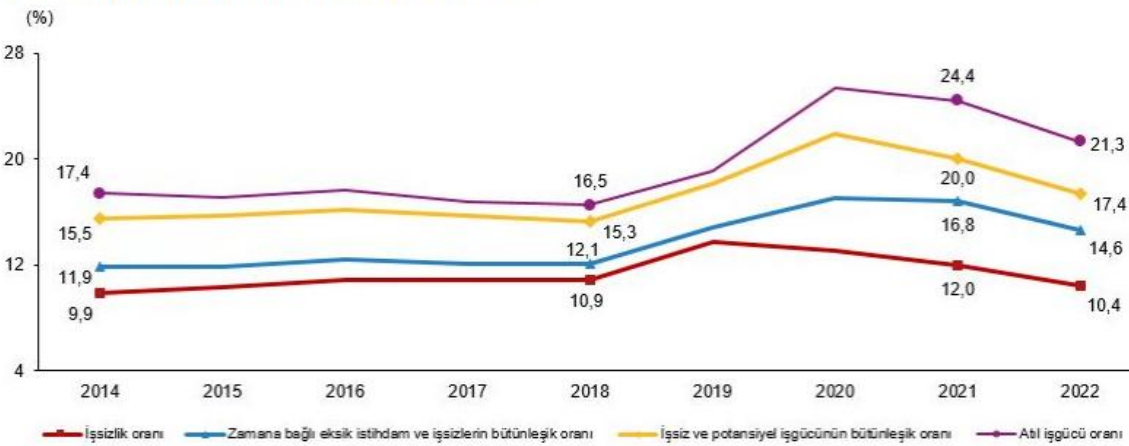
Eğitim düzeyine göre en yüksek istihdam ve işgücüne katılma oranı, **“yüksek öğretim”**dedir.

Lisans mezunlarında kayıtlı istihdam oranı, 2022 yılında **%71,7** olarak gerçekleşti.

En yüksek kayıtlı istihdam oranına sahip lisans bölümü **%96,0** ile **özel eğitim öğretmenliği**.

2022 yılı itibarıyla atıl işgücü oranı, **% 21,3** olarak gerçekleşmiştir. Atıl işgücü oranı, zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerin toplamından oluşmaktadır. $\Rightarrow$ Atıl İşgücü Oranı = $[(\text{Zamana Bağlı Eksik İstihdam} + \text{İşsiz} + \text{Potansiyel İşgücü}) / (\text{İşgücü} + \text{Potansiyel İşgücü})] \times 100$

İşgücüne ilişkin tamamlayıcı göstergeler, 2014-2022

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların toplam istihdam içindeki oranı **2022 yılında % 26,7** olarak gerçekleşmiştir.

- Kayıt dışı çalışanlar içinde kadınlardaki oran (% 33,8) ve erkeklere (% 23,4) göre daha yüksektir.
- Türkiye’de tarım sektöründe kayıt dışı çalışanların oranı **% 79,9** ve tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı **% 23,4** olarak gerçekleşmiştir.
- Tarım dışı sektörlerde sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanların yapısına bakıldığında en yüksek paya sahip grup, **“ücretli/yevmiyeliler”**dir.
- Tarım sektöründe sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanların yapısına bakıldığında ise en yüksek paya sahip grup, **“ücretsiz aile işçiliği”**dir.

DİŞ TİCARET

Türkiye’de genel ticaret sistemine göre 2022 yılı itibarıyla;

- Toplam ihracat tutarı **254,2 milyar USD**
- Toplam ithalat tutarı ise **363,7 milyar USD’dir.**

Yıllara Göre Dış Ticaret, 2013-2022

Yıllar	İhracat (Milyar USD)		İthalat (Milyar USD)		Dış ticaret dengesi	Dış ticaret hacmi
	Değer	Değişim	Değer	Değişim	Değer	Değer
2015	150.982	-9,3	213.619	-14,9	-62.637	364.601
2016	149.246	-1,1	202.189	-5,4	-52.942	351.436
2017	164.494	10,2	238.715	18,1	-74.220	403.209
2018	177.168	7,7	231.152	-3,2	-53.983	408.321
2019	180.832	2,1	210.345	-9,0	-29.512	391.177
2020	169.638	-6,2	219.517	4,4	-49.879	389.155
2021	225.291	32,2	271.424	23,6	-46.133	496.715
2022	254.172	12,9	363.711	34,0	-109.539	617.883

Dış ticaret (ihracat-ithalat) dengesinin en yüksek tutarda açık verdiği yıl, **109,5 milyar USD** ile **2022 yılı** olmuştur.

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021
Dış ticaret dengesi	-62,637	-52,942	-74,220	-53,983	-29,512	-49,879	-46,203	-109,539

- 2022 yılı itibarıyla dış ticaret dengesinin GSYİH’ye oranı **% -12,1 (dış ticaret açığı).**

Gayrisafi Milli Gelir (Milyar USD)	905,501
Dış Ticaret Dengesi (Milyar USD)	-109,539
Dış Ticaret Dengesi / GSYİH	-12,1

- 2022 yılı itibarıyla ihracatın ithalatı karşılama oranı, **% 69,9** düzeyinde gerçekleşmiştir.

İhracatın ithalatı karşılama oranı, ithalatın ne kadarının ihracat ile karşılandığını gösteren orandır.

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İhracatın ithalatı karşılama oranı	70,7	73,8	68,9	76,6	86,0	77,3	83,0	69,9

Karşılama oranının 100’den büyük olması ülkenin **dış ticaret fazlası** olduğunu ve 100’den küçük olması ise **dış ticaret açığı** olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla ekonomik grup sınıflamasına göre mal gruplarının toplam ihracat içindeki paylarına bakıldığında;

- Ara mallarının payı % 51,1
- Tüketim mallarının payı % 37,2
- Sermaye mallarının payı % 11,0 olarak gerçekleşmiştir.

	2021		2022		Değişim %
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	
İHRACAT	225.214	100,0	254.171	100,0	12,9
Sermaye (yatırım) malları	24.848	11,0	29.035	11,5	15,2
Ara (ham madde) malları	115.224	51,1	133.417	52,4	13,6
Tüketim malları	83.872	37,2	89.812	35,3	6,6
Diğerleri	1.345	0,6	1.905	0,7	41,6

Toplam ihracat içindeki paylarına bakıldığında Türkiye’de yıllar itibarıyla sıralama, **Ara (hammadde) malları > Tüketim malları > Sermaye (yatırım) malları** şeklindedir

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla ekonomik grup sınıflamasına göre mal gruplarının toplam ithalat içindeki paylarına bakıldığında;

- Ara mallarının payı % 80,4
- Sermaye mallarının payı % 11,1
- Tüketim mallarının payı % 8,4 olarak gerçekleşmiştir.

	2021		2022		Değişim %
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	
İTHALAT	271.426	100,0	363.711	100,0	34,0
Sermaye (yatırım) malları	35.948	13,2	40.535	11,1	12,8
Ara (ham madde) malları	210.142	77,4	292.439	80,4	39,2
Tüketim malları	24.947	9,2	30.481	8,4	22,2
Diğerleri	388	0,1	257	0,1	-33,9

Toplam ithalat içindeki paylarına bakıldığında Türkiye’de yıllar itibarıyla sıralama, **Ara (hammadde) malları > Sermaye (yatırım) malları > Tüketim malları** şeklindedir.

2022 yılı itibarıyla Türkiye’de dış ticaretin yapısına bakıldığında ihracatta ve ithalatta en yüksek paya sahip sektörel grup, **“imalat”** olmuştur.

	2021		2022		
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değişim (%)
İHRACAT	225.214	100,0	254.172	100,0	12,9
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	7.156	3,2	7.767	3,1	8,6
Madencilik ve taşocaklığı	4.059	1,8	4.619	1,8	13,9
İmalat	212.809	94,5	240.378	94,6	13,0
Diğer	1.189	0,5	1.404	0,6	18,0
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değişim (%)
İTHALAT	271.425	100,0	363.711	100,0	34,0
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	12.082	4,5	14.771	4,0	22,3
Madencilik ve taşocaklığı	40.086	14,8	75.344	20,7	88,0
İmalat	205.982	75,9	261.114	71,8	26,7
Diğer	13.273	4,9	12.480	3,4	-5,9

2022 yılı itibarıyla;

- İhracatta ve ithalatta en yüksek paya sahip il, **“İstanbul”**dur.
- En az ihracat **Bayburt’a** ve en az ithalat **Ardahan’a** aittir.

Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payına bakıldığında en fazla ihracat yaptığı ülkeler 2022 yılı itibarıyla **Almanya, ABD, Irak, Birleşik Krallık (İngiltere)** ve **İtalya** olmuştur.

Ükelere göre yıllık toplam ihracat içindeki paylar (%)					
Sıra	Ülke	2019	2020	2021	2022
1	Almanya	9,2	9,4	8,6	8,3
2	ABD	5,0	6,0	6,5	6,6
3	Irak	5,7	5,4	4,9	5,4
4	Birleşik Krallık	6,2	6,6	6,1	5,1
5	İtalya	5,4	4,8	5,1	4,9
6	İspanya	4,5	3,9	4,3	3,8
7	Fransa	4,4	4,2	4,0	3,8
8	Rusya Federasyonu	2,3	2,7	2,6	3,7
9	Hollanda	3,2	3,1	3,0	3,2
10	İsrail	2,5	2,8	2,8	2,8
11	Romanya	2,3	2,3	2,3	2,7
12	Polonya	1,9	2,0	2,1	2,1
13	BAE	2,0	1,7	2,4	2,1
14	Belçika	1,9	2,1	2,2	1,9
15	Bulgaristan	1,5	1,6	1,8	1,9
16	Mısır	1,9	1,8	2,0	1,8
17	Yunanistan	1,2	1,1	1,4	1,3

Türkiye'nin toplam ithalatı içindeki payına bakıldığında en fazla ithalat yaptığı ülkeler 2022 yılı itibarıyla **Rusya, Çin, Almanya, İsviçre, ABD** ve **İtalya** olmuştur.

Ükelere göre yıllık toplam ithalat içindeki paylar (%)					
Sıra	Ülke	2019	2020	2021	2022
1	Rusya Federasyonu	11,0	8,1	10,7	16,2
2	Çin	9,1	10,5	11,9	11,4
3	Almanya	9,2	9,9	8,0	6,6
4	İsviçre	1,6	3,5	1,1	4,2
5	ABD	5,6	5,3	4,8	4,2
6	İtalya	4,4	4,2	4,3	3,9
7	Hindistan	3,2	2,2	2,9	2,9
8	Fransa	3,2	3,2	2,9	2,6
9	Güney Kore	2,7	2,6	2,8	2,5
10	İspanya	2,1	2,3	2,3	1,9
11	Birleşik Krallık	2,7	2,5	2,0	1,6
12	Brezilya	1,3	1,5	1,4	1,3
13	Japonya	1,7	1,7	1,6	1,3
14	Hollanda	1,5	1,7	1,7	1,2
15	BAE	2,1	2,6	0,9	1,2
16	Ukrayna	1,3	1,2	1,7	1,2
17	Belçika	1,5	1,7	2,1	1,2

2022 yılı itibarıyla mal ihracat kalemleri arasında fasıllar itibarıyla ***ihracatın*** en yüksek olduğu ekonomik faaliyet alanı, ***“otomotiv endüstrisi (motorlu kara taşıtları, traktörler)”***

İHRACAT MAL KALEMLERİ		2022
	ihracat Toplamı (Milyar USD)	254.171
1	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	26.800
2	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	22.671
3	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	16.411
4	Demir ve çelik	14.671
5	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	13.704
6	Plastikler ve mamulleri	11.571
7	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	11.006
8	Demir veya çelikten eşya	10.533
9	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	10.207
10	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	8.458
11	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	6.707
12	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	5.259
13	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	4.943
14	Tuz, күкүрт, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	3.815
15	Kauçuk ve kauçuktan eşya	3.707

Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla ithalat kalemleri içinde fasıllar itibarıyla ***ithalatın*** en yüksek olduğu ekonomik faaliyet alanı, ***“mineral yakıtlar ve mineral yağlar”***

İTHALAT MAL KALEMLERİ		2022
	ihracat Toplamı (Milyar USD)	363.711
1	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	96.548
2	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	34.574
3	Demir ve çelik	28.367
4	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	23.457
5	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	21.534
6	Plastikler ve mamulleri-Plastic and articles thereof	18.975
7	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	17.678
8	Organik kimyasal ürünler	11.119
9	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	7.683
10	Bakır ve bakırdan eşya	5.510
11	Hububat	5.368
12	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	5.243
13	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	4.841
14	Eczacılık ürünleri	4.559
15	Kauçuk ve kauçuktan eşya	4.132

Ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülke grubu, **"Avrupa Birliği (AB-27)"**.

Ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla ihracat yapılan ülke grupları;

Ülke grupları	2021		2022	
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)
İhracat (Milyon USD)	225.214.458	100,0	254.170.940	100,0
A-Avrupa Birliği (AB 27)	93.052.537	41,3	103.049.869	40,5
B-Diğer ülkeler	132.161.921	58,7	151.121.071	59,5
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	31.465.045	14,0	36.629.541	14,4
2-Kuzey Afrika	13.336.357	5,9	14.110.009	5,6
3-Diğer Afrika	7.875.566	3,5	9.508.863	3,7
4-Kuzey Amerika	16.407.568	7,3	18.773.070	7,4
5-Orta Amerika ve Karayipler	2.443.192	1,1	2.768.266	1,1
6-Güney Amerika	3.592.875	1,6	3.356.209	1,3
7-Yakın ve Orta Doğu	38.354.547	17,0	44.981.691	17,7
8-Diğer Asya	17.233.730	7,7	18.323.918	7,2
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	1.127.649	0,5	1.088.991	0,4
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	325.394	0,1	1.580.514	0,6

Ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke grubu, **"Avrupa Birliği (AB-27)"**.

Ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla ithalat yapılan ülke grupları;

Ülke grupları	2021		2022	
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)
İthalat (Milyon USD)	271.425.553	100,0	363.710.111	100,0
A-Avrupa Birliği (AB 27)	85.383.160	31,5	93.286.724	25,6
B-Diğer ülkeler	186.042.393	68,5	270.423.386	74,4
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	44.757.747	16,5	87.506.195	24,1
2-Kuzey Afrika	5.417.703	2,0	6.099.116	1,7
3-Diğer Afrika	2.814.891	1,0	3.411.589	0,9
4-Kuzey Amerika	14.227.398	5,2	16.544.555	4,5
5-Orta Amerika ve Karayipler	1.098.955	0,4	1.420.714	0,4
6-Güney Amerika	7.771.653	2,9	9.919.105	2,7
7-Yakın ve Orta Doğu	16.125.835	5,9	21.345.586	5,9
8-Diğer Asya	68.242.145	25,1	87.935.400	24,2
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	1.157.608	0,4	1.689.667	0,5
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	24.428.458	9,0	34.551.458	9,5

Seçilmiş ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülke grubu, **"OECD ülkeleri"**

Seçilmiş ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla ihracat şu şekildedir;

Seçilmiş Ülke grupları (ihracat)	2021		2022	
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)
1-OECD Ülkeleri	125.880.141	55,9	135.581.838	53,3
2-EFTA Ülkeleri	2.225.501	1,0	2.133.972	0,8
3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği	27.699.352	12,3	35.706.705	14,0
4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	11.267.261	5,0	12.535.332	4,9
5-Bağımsız Devletler Topluluğu	13.625.495	6,1	18.415.168	7,2
6-Türk Cumhuriyetleri	7.206.443	3,2	7.990.849	3,1
7-İslam İşbirliği Teşkilatı	56.662.800	25,2	64.297.856	25,3

Seçilmiş ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke grubu, **"OECD ülkeleri"**.

Seçilmiş ülke gruplarının payına bakıldığında yıllar itibarıyla ithalat şu şekildedir;

Seçilmiş Ülke grupları (ihracat)	2021		2022	
	Değer (Milyar USD)	Pay (%)	Değer (Milyar USD)	Pay (%)
1-OECD Ülkeleri	120.833.412	44,5	147.333.014	40,5
2-EFTA Ülkeleri	3.955.588	1,5	16.435.192	4,5
3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği	43.741.733	16,1	74.179.429	20,4
4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	8.311.685	3,1	11.109.462	3,1
5-Bağımsız Devletler Topluluğu	34.042.205	12,5	65.767.695	18,1
6-Türk Cumhuriyetleri	4.943.973	1,8	7.120.528	2,0
7-İslam İşbirliği Teşkilatı	30.548.776	11,3	40.292.825	11,1

2022 yılı Ocak-Aralık döneminde;

- İmalat sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı **% 94,6'dır**.
- Yüksek teknolojlili ürünlerin imalat sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı **% 3,1** olmuştur.
- İmalat sanayi ürünlerinin toplam ithalattaki payı **% 71,8'dir**.
- Yüksek teknoloji ürünlerin imalat sanayi ürünleri ithalatı içindeki payı **% 9,8** olmuştur.

Teknoloji yoğunluğuna göre imalat sanayi ürünleri dış ticareti, Aralık 2022

(Milyon ABD \$)

Teknoloji yoğunluğu	Aralık					Ocak- Aralık				
	2021		2022		Değişim (%)	2021		2022		Değişim (%)
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)		Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	
İhracat (FOB)										
Toplam imalat sanayi	20 878	100,0	21 485	100,0	2,9	212 809	100,0	240 373	100,0	13,0
Yüksek teknolojlili ürünler	745	3,6	915	4,3	22,8	6 450	3,0	7 420	3,1	15,0
Orta yüksek teknolojlili ürünler	6 936	33,2	8 052	37,5	16,1	71 009	33,4	81 280	33,8	14,5
Orta düşük teknolojlili ürünler	6 641	31,8	5 720	26,6	-13,9	66 089	31,1	73 980	30,8	11,9
Düşük teknolojlili ürünler	6 556	31,4	6 798	31,6	3,7	69 261	32,5	77 693	32,3	12,2
İthalat (CIF)										
Toplam imalat sanayi	20 119	100,0	24 723	100,0	22,9	205 984	100,0	261 115	100,0	26,8
Yüksek teknolojlili ürünler	2 312	11,5	2 584	10,5	11,8	25 606	12,4	25 474	9,8	-0,5
Orta yüksek teknolojlili ürünler	9 446	47,0	10 361	41,9	9,7	95 141	46,2	108 475	41,5	14,0
Orta düşük teknolojlili ürünler	5 982	29,7	9 099	36,8	52,1	62 578	30,4	95 215	36,5	52,2
Düşük teknolojlili ürünler	2 378	11,8	2 679	10,8	12,6	22 660	11,0	31 950	12,2	41,0

Toplam imalat sanayi ürünleri ithalatı ve ihracatı içinde en düşük paya sahip ürün grubu, **“yüksek teknolojlili ürünler”**dir.

Toplam imalat sanayi ürünleri ithalatı ve ihracatı içinde en yüksek paya sahip ürün grubu, **“orta yüksek teknolojlili ürünler”**dir.

Cari işlemler hesabı, ödemeler dengesi hesapları içinde yer alan mal ve hizmet ticareti ile birincil ve ikincil gelir hesaplarını kapsamaktadır.

Ödemeler Dengesi Altıncı El Kitabı, Cari İşlemler Hesabı, TCMB

		2010	2015	2019	2020	2021	2022*
A-	CARI İŞLEMLER HESABI	-44.620	-26.625	10.796	-35.537	-7.232	-48.405
1.	İhracat	120.992	154.865	182.200	168.387	224.686	253.380
2.	İthalat	177.317	203.874	198.981	206.250	253.999	342.899
	Mal Dengesi	-56.325	-49.009	-16.781	-37.863	-29.313	-89.519
3.	Hizmet Gelirleri	36.188	56.187	62.741	35.429	61.408	90.479
4.	Hizmet Giderleri	19.443	25.500	28.657	23.891	29.596	40.410
	Mal ve Hizmet Dengesi	-39.580	-18.322	17.303	-26.325	-2.499	-39.450
5.	Birincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	5.197	4.508	6.331	6.221	6.724	8.418
6.	Birincil Yatırım Kaynaklı Giderler	11.712	14.192	19.156	15.613	17.403	17.002
	Mal, Hizmet ve Birincil Gelir Dengesi	-46.095	-28.006	4.478	-35.717	-8.180	-48.034
7.	İkincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	1.475	1.381	825	180	948	-371

Kaynak: TCMB, * geçici

Dış ticaret dengesi hesabı, diğer ülkelerle yapılan mal ihracatı ve mal ithalatının takip edildiği hesaptır.

Hizmetler dengesi hesabı, diğer ülkelerle yapılan hizmet ihracatı ve ithalatının takip edildiği hesaptır. Taşımacılık, seyahat (turizm), yolcu, navlun, finansal hizmetler, sigortacılık, inşaat, bakım ve onarım hizmetleri, telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri, fikri mülkiyet hakları kullanım ücretleri ve hizmetleri bu hesap içinde yer alan kalemlerdir.

Birincil gelir hesabı; emek, finansal ya da doğal bir kaynak sağlanması karşılığında elde edilen gelirler ile ödenen tutarları göstermekte olup ücret ödemeleri ile doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve diğer yatırımlara ilişkin yatırımlar içinde yer alan faiz geliri ve giderleri bu hesap içinde yer alan kalemlerdir.

İkincil gelir hesabı ise yurt içinde (yurt dışında) yerleşik bir birim tarafından yurt dışında (yurt içinde) yerleşik bir birime karşılıksız olarak mal ya da hizmet gibi reel bir kaynak ya da finansal bir varlık sağlanması şeklinde tanımlanan transferleri içermektedir. Genel hükümet, kişisel transferler, işçi gelirleri ve diğer kişisel transferler bu hesap içinde yer alan kalemlerdir.

Cari işlemler hesabında gelirlerin giderleri aştığı, yani farkın artı olduğu durum **“cari işlemler fazlası”** ve giderlerin gelirleri aştığı, yani farkın eksi olduğu durum ise **“cari işlemler açığı”** olarak adlandırılmaktadır.

Cari işlemler hesabı dengesi; mal dengesi, hizmet dengesi ve gelir dengesinden oluşmaktadır. Türkiye’de cari işlemler dengesinin yapısına bakıldığında 2022 yılı itibarıyla cari işlemler dengesi/GSYİH oranı % **-5,3** olarak gerçekleşmiş ve 2022 yılında **cari açık** verilmiştir.

Gayrisafi Milli Gelir (Milyar USD)	905,501
Cari İşlemler Dengesi (Milyar USD)	-48,405
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH	% -5,3

Yıllar	1980	1990	1998	2005	2011	2019	2020	2021	2022
Cari İşlemler Dengesi (Milyar USD)	-3,408	-2,625	2,000	-20,980	-74,402	10,796	-31,888	-7,232	-48,405
Dış Ticaret Dengesi (Milyar USD)	-4,603	-9,448	-13,927	-32,936	-89,160	-29,512	-49,879	-46,211	-109,539

Cari işlemler dengesinin en yüksek tutarda açık verdiği yıl, **74,4 milyar USD ile 2011 yılı** olmuştur. 2011 yılı itibarıyla Cari İşlemler Dengesi/GSYİH oranı % **-8,9** olmuştur.

Finans Hesabı, Merkez Bankası, genel hükümet, bankalar ve diğer sektörler (diğer finansal kuruluşlar ve finansal olmayan kuruluşlar, hanehalkı ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar) tarafından gerçekleştirilen kısa ve uzun vadeli uluslararası sermaye akımlarının kaydedildiği bir hesap olup temel olarak bir ülkenin dış finansal varlıkları ve yükümlülüklerindeki değişimlerin karşılıklı kayıtlarını içeren ödemeler dengesi hesabıdır.

Ödemeler Dengesi Altıncı El Kitabı, Finans Hesabı, TCMB

		2010	2015	2019	2020	2021	2022*
C.	FİNANS HESABI	-60,099	-6.295	-1.173	-7.570	-28.982	-35.398
8.	Doğrudan Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	1,482	5.096	2.945	3.239	6.451	4.927
9.	Doğrudan Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	9,099	19.263	9.573	7.831	13.325	13.339
10.	Portföy Yatırımları: Net Varlık Edinimi	3,534	4.647	6.342	2.894	2.260	4.495
11.	Portföy Yatırımları: Net Yükümlülük Oluşumu	19,617	-9.220	3.579	-6.662	3.011	-9.033
11.1.	Hisse Senetleri	3,468	-2.395	406	-4.255	-1.434	-4.038
11.2.	Borç Senetleri	16,149	-6.825	3.173	-2.407	4.445	-4.955
12.	Diğer Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	-7,020	14.569	8.789	-1.884	13.409	2.589
12.1.	Merkez Bankası	-4	0	0	0	0	0
12.2.	Genel Hükümet	39	-238	110	33	16	11
12.3.	Bankalar	-13,179	15.181	5.703	-4.080	7.499	-5.092
12.4.	Diğer Sektörler	6,124	-374	2.976	2.163	5.894	8.659
13.	Diğer Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	29,379	20.564	6.193	10.698	34.776	44.092
13.1.	Merkez Bankası	-38	-674	2.542	12.678	4.778	7.379
13.2.	Genel Hükümet	3,657	-1.189	-920	-413	6.101	1.155
13.3.	Bankalar	27,240	17.431	-525	3.393	6.185	16.429
13.4.	Diğer Sektörler	-1,480	4.996	5.096	-4.960	17.702	19.129

Kaynak: TCMB, * geçici

Türkiye’de, **18 Mayıs 2010 tarihli Para Politikası Kurulu Kararı** ile teknik faiz ayarlamasına gidilerek politika faiz oranı olarak faiz koridorunun arasında kalan **“1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı”** belirlenmiştir.

Politika Faizi (Bir Hafta Vadeli Repo İhale Faiz Oranı), 2010-2023

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
6,5	5,75	5,5	4,5	8,25	7,5	8,0
2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
8,0	24,0	12,0	17,0	14,0	9,0	35,0

* 2023 Ekim

Özelleştirme uygulamalarına bakıldığında özelleştirme yöntemleri içinde toplam tutar olarak en yüksek paya sahip yöntem, **“hisse satışı”** olmuştur. (1986-2022 yılları arası dönem toplam 71,4 milyar USD’lik özelleştirme geliri içinde hisse satışı, 46,1 milyar USD olmuştur).

2022 yılında özelleştirme yöntemleri içinde tutar olarak en yüksek paya sahip yöntem, 442,2 milyon USD ile **“taşınmaz satışı”** olmuştur

Toplamda en yüksek özelleştirme geliri, **12,5 milyar USD (23,7 milyar TL) ile 2013 yılında** elde edilmiştir.

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) oranı 2022 yılı itibarıyla yıllık **% 64,27** olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı itibarıyla bu oran, % 36,08 olarak gerçekleşmişti.

2004-2022 yılları arası dönem dikkate alındığında Tüketici Fiyat Endeksinin (TÜFE) en düşük orana ulaştığı yıl, **2012 yılı (% 6,16)** olmuştur.

Enflasyon-Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) (Yıllık değişim)

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
9,35	7,72	9,65	8,39	10,06	6,53	6,40	10,45	6,16

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
7,40	8,17	8,81	8,53	11,92	20,30	11,84	14,60	36,08	64,27

Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim
2023	57,68	55,18	50,51	43,68	39,59	38,21	47,83	58,94	61,53	61,36

2022 yılı itibarıyla Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) **ana grup ağırlıklarına göre sıralamada** en yüksek paya sahip sektör **% 25,43** ile **“Gıda ve Alkolsüz İçecekler”** olmuştur.

2022 yılında TÜFE madde sepetindeki mal sayısı, endekste **404** adettir.

Yİ-ÜFE (Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi) oranı 2022 yılı itibarıyla **% 97,72** olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı itibarıyla bu oran, % 79,89 olarak gerçekleşmişti.

2006-2022 yılları arası dönem dikkate alındığında Üretici Fiyat Endeksinin (ÜFE) en düşük orana ulaştığı yıl, **2012 yılı (% 2,45)** olmuştur.

Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) (Yıllık değişim)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
11,58	5,94	8,11	5,93	8,87	13,33	2,45	6,97	6,36

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
5,71	9,94	15,47	33,64	7,36	25,15	79,89	97,72

Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim
2023	86,46	76,61	62,45	52,11	40,76	40,42	44,5	49,41	47,44	39,39

2022 yılı itibarıyla Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) **ana grup ağırlıklarına göre sıralamada** en yüksek paya sahip sektör, **“İmalat”** olmuştur.

2022 yılında Yİ-ÜFE endeks sepetine yeni ürünler eklenerek endeks hesaplamalarında kullanılan ürün sayısı **680’e** ve 2023 yılında **707’e** çıkarılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) **hanehalkı bütçe araştırması sonuçlarına göre** 2022 yılı itibarıyla Türkiye’de hanehalklarının tüketim amaçlı yaptığı harcamalar içinde en yüksek pay, **% 22,8 ile “gıda ve alkolsüz içecek harcamaları”na** aittir.

GELİR DAĞILIMI

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de en yüksek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay % **48,0** ve en düşük gelire sahip yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay % **6,0** olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre toplam eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirleri içinde en yüksek payı, % **46,2** ile “**maaş ve ücret gelirleri**”dir.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de hanehalkı fertlerinin eğitim durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri içinde en yüksek paya sahip eğitim grubu, “**yükseköğretim mezunları**” olmuştur.

Yıllık ortalama esas iş gelirleri içinde 2022 yılında en düşük paya sahip eğitim grubu ise “**okur-yazar olmayan**” fertler olmuştur.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de hanehalkı fertlerinin esas işteki iktisadi faaliyet kolları kapsamında sektörel ayrımı incelendiğinde yıllık ortalama esas iş gelirleri içinde en yüksek paya sahip sektör, “**hizmetler**” olmuştur.

Esas iş gelirleri sektörel ayrımında incelendiğinde; 2022 yılında en yüksek yıllık ortalama gelirin 66 bin 072 TL ile **hizmet sektöründe**, en düşük yıllık ortalama gelirin ise 46 bin 106 TL ile **tarım sektöründe** olduğu görülmüştür.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri içinde en yüksek paya sahip kesim, “**işveren**” olmuştur.

Türkiye’de, 2022 yılında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 50’si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre **görelî yoksulluk oranı**, **% 14,4** olmuştur.

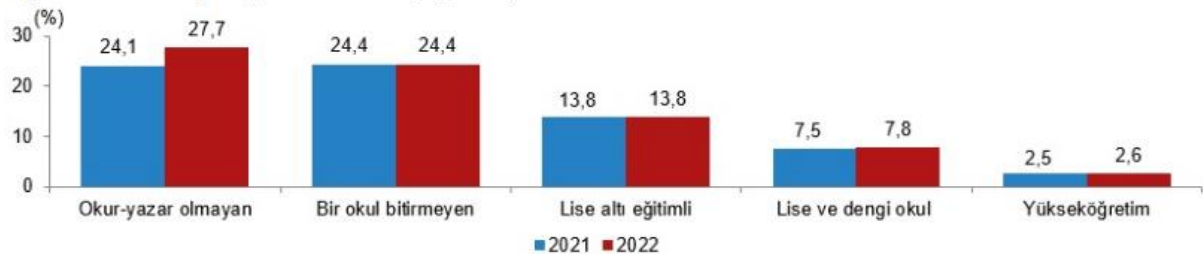
Gelire dayalı görelî yoksulluk oranının en yüksek olduğu düzey bölgesi **% 15,0** ile **“Adana, Mersin”** ve görelî yoksulluk oranının en düşük olduğu düzey bölgesi ise **% 3,7** ile **“Gaziantep, Adıyaman, Kilis”** oldu.

2022 yılında yoksulluk oranının en düşük gerçekleştiği haneler, **“tek kişilik hanehalkı”** olmuştur.

2022 yılında yoksulluk oranının en yüksek gerçekleştiği haneler ise **“en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkları”** olmuştur.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 50’si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranına göre yoksullukta en düşük paya sahip eğitim grubu, **“yükseköğretim mezunları”** olmuştur.

Eğitim durumuna göre yoksulluk oranı (%), 2021, 2022

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 50’si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranına göre yoksullukta en yüksek paya sahip eğitim grubu, **“okur-yazar olmayanlar”** olmuştur.

Kişisel gelir dağılımını ölçmek için yaygın olarak kullanılan bir dağılım ölçüsü olan Gini katsayısı gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinde;

- 0’a yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği ifade etmektedir.
- 1’e yaklaştıkça ise gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir.
- Gini katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer almak zorundadır.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Gini katsayısı, Türkiye’de **0,415** düzeyinde gerçekleşmiştir.

Gini katsayısı, 2012-2022

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0.402	0.400	0.391	0.397	0.404	0.405	0.408	0.395	0.410	0.401	0.415

Bir toplumda gelir adaletli olarak paylaşılmışsa Gini katsayısı “0”a eşit ve toplumdaki gelirleri yalnız bir kişi almışsa Gini katsayısı “1”e eşit olmaktadır.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre Gini katsayısının;

- En yüksek olduğu bölge düzeyi **TR10 (İstanbul)**.
- En düşük olduğu il düzeyi ise **TR81 (TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın))**.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre en yüksek gelire en düşük gelir arasındaki farkı ölçen;

- P80/P20 oranı, 2022 yılı itibarıyla **7,9** olarak gerçekleşmiştir.
- P90/P10 oranı ise 2022 yılı itibarıyla **14,2** olarak gerçekleşmiştir.

P80/P20 oranının (toplumun gelirden en fazla pay alan % 20’sinin elde ettiği gelirin en az pay alan % 20’sinin elde ettiği gelire oranının) artması, bir ülkede gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığını göstermektedir. P90/P10 oranı ise toplam gelirden en fazla pay alan %10’luk grubun elde ettiği gelirin, gelirden en az pay alan %10’luk grubun elde ettiği gelire oranı olarak tanımlanmaktadır.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları kapsamında Türkiye’de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre 2022 yılı itibarıyla P80/P20 oranının;

- En yüksek olduğu il düzeyi **8,1 ile TR10 “İstanbul”**.
- En düşük olduğu il düzeyi ise **4,5 ile TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)**.

Konut satışlarında **İstanbul** 259 bin 654 konut satışı ve %17,5 ile en yüksek paya sahip oldu.

Konut satış sayısının en az olduğu iller sırasıyla 468 konut ile **Ardahan**, 910 konut ile Hakkari ve 956 konut ile Bayburt oldu.

TÜİK'in bitirilen eğitim durumuna ve cinsiyete göre nüfus çalışması verisi kapsamında 2022 yılı itibarıyla Türkiye'de okuryazar nüfusun eğitim durumu içinde en yüksek paya sahip olan grup, **"lise ve dengi meslek okulu"** olmuştur.

2022 yılında okuma yazma bilen oranı, **% 97,6** olarak hesaplandı.

Okuma yazma bilen oranının 2022 yılında en yüksek olduğu il % 99,0 ile **Antalya** olurken bu oranın en düşük olduğu il ise % 93,6 ile **Mardin** olmuştur.

Doğum yapan annelerin eğitim durumları incelendiğinde Türkiye'de 2020 yılında en yüksek paya sahip olan grup, **"ilköğretim, ortaokul veya dengi okul mezunları"** olmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu 2021 yılı verilerine göre ihracatın % 41,6'sını ve ithalatın ise % 61,4'ünü **"büyük ölçekli girişimler"** gerçekleştirdi. İhracatta;

- 1-9 kişi çalışanı olan mikro ölçekli girişimlerin payı % 19,7,
- 10-49 kişi çalışanı olan küçük ölçekli girişimlerin payı % 19,2,
- 50-249 kişi çalışanı olan orta ölçekli girişimlerin payı % 19,4,
- 250+ kişi çalışanı olan büyük ölçekli girişimlerin payı ise % 41,6 oldu.

Türkiye'de BDDK verilerine göre 2022 yılı itibarıyla;

- Kullandırılan krediler içerisinde en yüksek pay, % 53 ile **"Ticari ve Kurumsal Krediler"**e aittir. (Ticari ve Kurumsal Krediler sıralaması: Ticari ve Kurumsal Krediler - Kobi Kredileri - Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları şeklindedir).
- Tüketici kredileri içinde en yüksek paya sahip kredi türü % 44 ile **"ihtiyaç kredileri"**dir. (Tüketici kredileri sıralaması: İhtiyaç Kredileri - Bireysel Kredi Kartları - Konut Kredileri - Taşıt Kredileri)

Kültür harcamalarının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı, 2021 yılında **% 1,1** olarak gerçekleşti.

2021 yılında toplam kültür harcamaları içinde genel devlet harcamalarının payı **% 52,4** oldu.

Hanehalklarının 2021 yılında gerçekleştirdiği kültür harcamalarında **televizyon ve ekipmanı masrafları % 20,5** pay ile en yüksek. Kablolu/özel TV yayın hizmetlerine ödenen ücretler % 15,7 ve veri işlem ekipmanları % 15,5 paya sahip oldu.

Eğitim harcamalarının gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı, 2020 yılında % 5,4 iken **2021 yılında % 4,8** olarak gerçekleşmiştir.

Devlet eğitim harcamasının gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payı **2021 yılında % 3,4** oldu.

Türkiye'de 2021 yılında yapılan eğitim harcamalarının **% 72,5'si devlet tarafından** finanse edildi. Eğitim harcamaları içerisinde hanehalklarının yaptığı harcamaların pay, % 22,0 oldu.

Eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde 2021 yılında öğrenci başına harcamanın en yüksek olduğu eğitim düzeyi, **"yükseköğretim"** oldu.

Muhtemel eğitim süresi 2022 yılında 18,2 yıl oldu

Türkiye'de ilkokula başlama çağındaki bir bireyin en yüksek eğitim seviyesini tamamlayana kadar eğitim hayatında geçirmesi muhtemel süre 2022 yılında 18,2 yıl oldu. İlkokul çağındaki bir bireyin ortaöğretimi tamamlayana kadar eğitimde geçirmesi muhtemel süre ise 12,7 yıl olarak hesaplandı.

Okul öncesi eğitimde ise 2018 yılında 1,2 yıl olan muhtemel eğitim süresi, 2022 yılında 1,6 yıla yükseldi. Böylece, okul öncesi eğitimde muhtemel eğitim süresi 2018-2022 yılları için %32,5 artış gösterdi.

Sağlık harcamalarının gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı, 2020 yılında % 5,0 iken **2021 yılında % 4,9** olarak gerçekleşmiştir.

Genel devlet sağlık harcamasının toplam sağlık harcamasına oranı 2021 yılında **% 79,2** ve özel sektör sağlık harcamasının toplam sağlık harcamasına oranı **% 20,8** olarak gerçekleşti.

Genel devlet ve özel sektörün toplam sağlık harcamalarının alt bileşenlerine bakıldığında Sosyal Güvenlik Kurumu, % 47,2 ile en yüksek paya sahip harcama grubu oldu.

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla **araştırma ve geliştirme (Ar-Ge)** harcamalarının GSYİH içindeki payı **% 1,4** olarak gerçekleşmiştir.

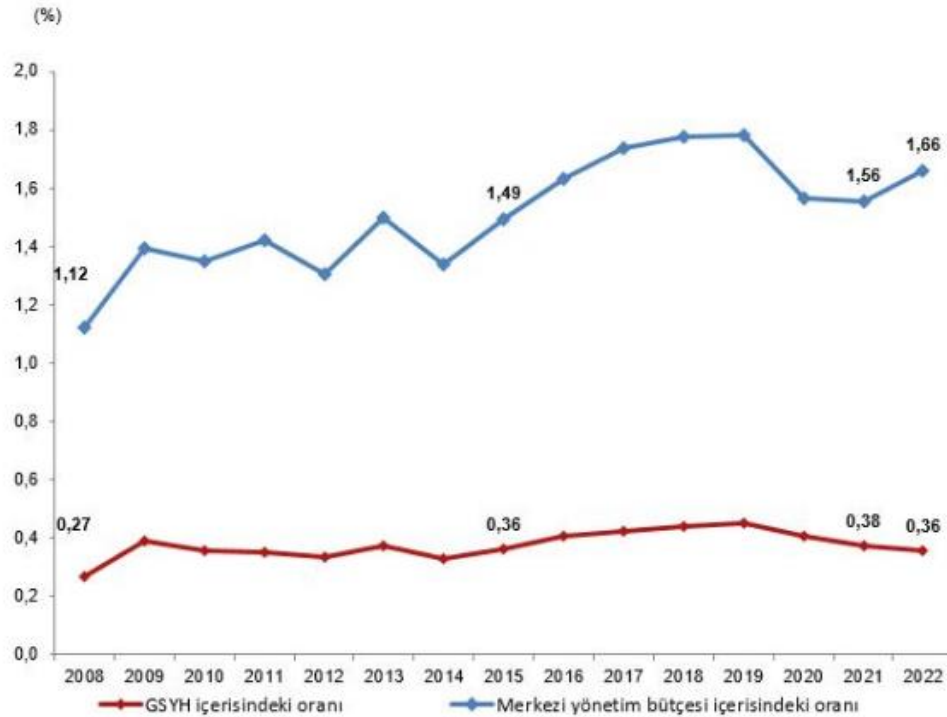
Buna göre 2021 yılında;

- En fazla Ar-Ge harcaması **mali ve mali olmayan şirketler** tarafından yapıldı.
- Teknoloji düzeylerine göre sınıflandırıldığında en fazla Ar-Ge harcaması, **yüksek teknoloji faaliyetlerindeki girişimler** tarafından yapıldı.

Merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge harcaması 2022 yılında 53 milyar 844 milyon TL oldu

Merkezi yönetim bütçesi verileri kullanılarak yapılan hesaplamalara göre; 2022 yılında Ar-Ge faaliyetleri için gerçekleştirilen harcama 53 milyar 844 milyon TL oldu. Bu sonuca göre, 2022 yılında merkezi yönetim bütçesinden yapılan Ar-Ge harcamalarının merkezi yönetim bütçesi içerisindeki oran **%1,66** oldu. Merkezi yönetim bütçesinden yapılan Ar-Ge harcamalarının 15 trilyon 6 milyar 574 milyon TL olan Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içerisindeki oranı ise **%0,36** oldu.

Merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge için yapılan harcamaların GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içindeki payı, 2008-2022

TÜİK verilerine göre Türkiye’de **çevre koruma harcamalarının** gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki oranı **2021 yılında % 0,9** olarak gerçekleşti.

Satınalma gücü paritesi (SGP), ayrıntılı olarak tanımlanmış standart bir mal ve hizmet sepetinin farklı ülkelerdeki fiyat oranı olarak tanımlanmaktadır. Böylece ülkeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıkları giderilmekte ve uluslararası anlamda gerçek fiyat ve hacim karşılaştırmaları yapılabilmektedir.

Avrupa ülkelerine yönelik karşılaştırmalar çerçevesinde ülkeler itibarıyla **Satınalma Gücü Paritesine göre kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) endeks değeri** Türkiye için **“66”** olarak gerçekleşti.

Karşılaştırmalarda yer alan 37 ülke arasında SGP’ye göre kişi başına GSYİH endeksi en yüksek ülke **“261 ile Lüksemburg”** ve en düşük ülke **“34 ile Arnavutluk”** oldu.

Fiyat düzeyi endeksi, ülkelerin ulusal para birimlerinin karşılaştırmalı olarak döviz kuruna göre alım gücünün göstermektedir. Bir ülkenin fiyat düzeyi endeksi 100’den büyük ise bu ülke karşılaştırıldığı ülke grubu ortalamasına göre **“pahalı”** ve 100’den küçük ise bu ülke karşılaştırıldığı ülke grubu ortalamasına göre **“ucuz”** olarak ifade edilmektedir.

Türkiye’nin 2022 yılı sonuçlarına göre tüketim mal ve hizmetlerine ilişkin fiyat düzeyi endeksi, **“40”** oldu. Bu değer, 27 Avrupa Birliği (AB) ülkesi genelinde 100 Euro karşılığı satın alınan aynı mal ve hizmet sepetinin Türkiye’de 40 Euro karşılığı Türk lirası ile satın alınabileceğini göstermiştir.

Ülkeler itibarıyla 37 Avrupa ülkesi arasında tüketim mal ve hizmetlerine ilişkin fiyat düzeyi endeksi en yüksek ülke **174 ile İsviçre** ve en düşük ülke ise **40 ile Türkiye** oldu.

Ekonomik güven endeksi, tüketici ve üreticilerin genel ekonomik duruma ilişkin değerlendirme, beklenti ve eğilimlerini özetleyen bir bileşik endekstir. Endeks, mevsim etkilerinden arındırılmış **tüketici güven endeksi, reel kesim, hizmet, perakende ticaret ve inşaat sektörleri güven endekslerinin** alt endekslerinin ağırlıklandırılarak birleştirilmesinden oluşmaktadır.

Yıl	Ay	Ekonomik güven Endeksi	Tüketici güven endeksi	Reel kesim güven endeksi	Hizmet sektörü güven endeksi	Perakende ticaret sektörü Güven endeksi	İnşaat sektörü güven endeksi
2023	Ocak	99,3	79,1	103,4	118,1	126,2	93,2
	Şubat	99,1	82,5	102,4	115,5	123,1	89,8
	Mart	98,8	80,1	104,1	116,8	117,7	88,5
	Nisan	102,2	87,5	105,1	118,1	116,2	88,4
	Mayıs	103,7	91,1	105,1	117,4	116,7	92,2
	Haziran	101,1	85,1	105,7	118,1	117,7	88,9
	Temmuz	99,3	80,1	104,9	117,3	114,7	88,1
	Ağustos	94,1	68,0	104,6	115,3	114,3	87,4
	Eylül	95,4	71,5	105,1	113,0	117,7	88,3
	Ekim	96,5	74,6	105,3	113,6	113,9	89,1